

JURNAL

ПЕНТРȢ РЕСПÎНDІРЕА ШТІІНЦЕЛОРȢ НАТȢРАЛЕ ШІ ESAKTE, ÎN TOATE КЛАSЕЛЕ

Pediџeatȣ

DE

PROFESOR DOCTOR IULIU BARASH.

Nro 23. (Anȣлȣ алȣ treiлea) Бȣкȣрештї 22 Iȣnie, 1858.

Konpindepea: — Таблоȣлȣ natȣpeї. — Рiнoчерȣлȣ. — Камелiа. — Komȣnikaџiȣnї.

TABLOUL NATUREĬ.

(ȣрmаре)

Nenȣmерабiле esemпле аȣ пробаt înfлȣinџа арборiлор асȣпра kлimeї; noї вomȣ adȣче аiчї нȣmaї kîte-ва dintp'înseле.

În timпȣлȣ domnieї Ispaeлiџiлор în Палеstina, ачеastъ џеаръ а fostȣ біne лoкȣitъ шi fepiчitъ „ȣnde kȣpџea pîȣpї de лaпте шi mie-pe" (прекȣm ziче Бiблia). Akȣmȣ, Палеstina a debenitȣ o mape deseptъ, нȣ нȣmaї нелокȣitъ, dap шi kлima лoкȣлȣї s'a skimбat kȣ totȣлȣ snpe ръȣ; нȣmaї пeatpъ, nisinȣ, ȣnȣ пъmîntȣ nepoditopȣ шi o кълdȣpъ kobîpшitoape gъseшte боiaџiорȣлȣ аколо, шi din mъpimea sa de maї nainte, 'ї-a ръmas нȣmaї maestatea nenopoчipeї, шi sȣbenipȣлȣ gлopieї saле din timпȣpiле tpekȣte. — Kaȣsa dap de че s'a înpъȣtъџitȣ întp'atîta kлima în Палеstina, este inbasiȣnea барбарiлорȣ în maї mȣлte pîndȣpї, adȣkîndȣ пръпъdipe пpin fepȣ шi fokȣ; atȣnчї аȣ omopîtȣ пе лoкȣitopiї ачелеї џерї шi аȣ despъdъчinatȣ fpȣmoaseле eї пъdȣpї. —

De kînd s'аȣ тъiatȣ пъdȣpiле kape în timпȣpiле antiчї akonepia mȣnteле I d a, s'a пiepdȣtȣ pîȣлȣ *Pamanidop*, de kape вopбeskȣ aȣtopiї чеї bekї. —

De kînd s'a îmmȣлцitȣ tъerea пъdȣrilop în Прованца (în Франца), s'a îmmȣлцitȣ akoлo шi eшipea вpaganeлop însoцite de пеатръ (gpindinъ).

De kînd fpȣmoaseлe пъdȣpî че înkoponaȣ maî nainte mȣnцiî din *Tipoл* s'aȣ stinsȣ npin тonopȣлȣ oamenilop, de atȣnчî kлima чea dȣлце de maî nainte din nopdȣлȣ Italieî s'a adъogat kȣ o kълdȣpъ шi o ȣskъчiȣne neплъkȣtъ. — Bedemȣ dap de aчi kъ stapea вeцetaцiȣneî ȣneî цъpî, inflȣe шi asȣnpa kлimeî цъpilop înвeчinate! Tipoлȣлȣ inflȣe asȣnpa Iтaлieî!

În desepteлe (nȣstieлe) чeлe nisinoase шi fepвinцi din Afpika, nȣ nлoaъ nічî o datъ; шi întp' adeвъpȣ чe foлoвȣ ap nȣtea adȣчe nлoaea akoлo? Че admipaвilъ npoвedinцъ! Nічî o nikъtȣpъ de nлoae nȣ kade în zadap ne пъmîntȣ! —

Цepmania în timnȣpiлe лȣî *Taчitȣ*, a fostȣ akonepitъ neste tot de пъdȣpî neмъpцinite; kînd чitimȣ, în aчestȣ вestitȣ aȣtopȣ desnpe kлima Цepmanieî de atȣnчî, aжȣnце a ne imaцina kъ чitimȣ desnpe deskpiepea kлimeî *Siвepieî*; atîta de asnpъ a fostȣ atȣnчî kлima în Цepmaniea. Aічî чiвiлisaцiȣnea a îndȣлчitȣ kлima, шi temnepatȣpa npin tъepea ȣneî пъpцi a aчeлop пъdȣpî цigantiчe чe akonepeaȣ atȣnчî neste tъȣpъ toatъ sȣnpafaцa Цepmanieî. —

Baлea de лîngъ pîȣлȣ *Tiвpȣ*, anpoane de *Poma*, kape, dȣnъ noвestipea лȣî *Пліnіȣ*, a fostȣ o datъ вaлea чea maî fpȣmoasъ din лȣme, вogatъ în toate dapȣpiлe natȣpeî, anoî шi dekopatъ kȣ naлate шi kȣ aлte fpȣmoase лȣkpъpî a лe чiвiлisaцiȣneî; akȣm o gъsimȣ de totȣ nȣstiitъ, akonepitъ kȣ tpiste pȣine, în kape domneшte o tъчepe de moapte, fiindȣ-kъ nічî o ȣpmъ de вeцetaцiȣne nȣ se вede, nічî ȣnȣ glasȣ de вp'o fiinцъ вie nȣ se aȣde akoлo. Dȣnъ чe s'a nȣstiitȣ 'naintea sekoлilop aчeastъ вaлe, npin tъepea apвȣpilop, atȣnчî лinsipea ȣmвpeî a gonitȣ nasъpiлe, s'aȣ denъptatȣ шi skȣmneлe nikъtȣpî de poaъ шi de nлoaie шi aшa s'a skimвatȣ o цeapъ de вȣkȣpie întp'o вaлe de moapte! Întp'adeвъpȣ, вedemȣ kъ este o mape лeцe a npoвedinцeî, kъ ȣnde omȣлȣ se aшeazъ, de akoлo fȣgȣ feapeлe sълвatiче, шi s'adȣn în чete, animaлe domestiче kȣ a лe лop esistinцe dȣлчî шi foлositoape; anoî npin mîna omȣлȣî esȣ din mîntȣ epвȣpî шi apвȣpî, gpъdinî шi kîmnȣpî înfлopite ka npintp'ȣnȣ fepmekȣ, шi neste nȣцinȣ iatъ kъ чiвiлisaцiȣnea kȣ toatъ a eî nposnepitate se aшeazъ! Din kontpa, omȣлȣ dȣnъ чe a пъpъsitȣ вp'ȣnȣ лokȣ чiвiлisatȣ, neste nȣцinȣ aчeлȣ лokȣ deвine kȣ totȣлȣ nekȣnoskȣtȣ; imaцinea вieцeî e gonitъ de akoлo шi лokȣлȣ eî îлȣ okȣnъ snektpȣлȣ mopцiî! —

Anoî шi лa noî aічî în (Pъmъniea) inflȣinцa пъdȣpilopȣ este foapte înвedepatъ. Че mape difepenцъ este întpe naptea mepidionaлъ шi întpe чeea-лaлtъ napte sententpionaлъ a цъpiî! saȣ, dȣne kȣm ziче цъpanȣлȣ, întpe tȣfъ шi kîmnȣ; чe fpȣmoase вapietъцi, чe вeцetaцiȣne вogatъ, чe skimвъpî nлъkȣte de deaлȣpî шi de въî, ne înfъцiшeazъ distpikteлe noastpe nȣse ȣnpe miazъ-noante; ne kînd în distpikteлe de лa miazъ-zi, sitȣate în вaлea чe o înkȣnцioapъ pîȣлȣ Dȣnъpiî, чe monotonie! Цeapa este ȣnȣ kîmnȣ neмъpцinitȣ! Papk'apȣ fi o masъ цigantikъ, fъpъ apвopî, fъpъ ȣmвpъ! Ȣnȣ oчeanȣ de eapвъ se înfъцiшeazъ okiлop nostpiî! — În distpikteлe de tȣfe, pap se întimnлъ kъdepea netpeî; вȣkateлe se stpikъ (de manъ) foapte pap, ne kînd în distpikteлe de kîmnȣ, toate aчeste eвenimente neплъkȣte se întimnлъ foapte desȣ; anoî шi вiteлe чe вinȣ de лa tȣfe лa kîmnȣ, se вoлnъвeskȣ, de o вoaлъ kȣnoskȣtъ de цepanȣ sȣв nȣmipe de *kipчagȣ* (maî kȣ seamъ вapa). Oseвitȣ de aчeasta, kiapȣ sъnъtatea nȣвлikъ a oamenilop apatъ лa noî o însemnatъ difepinцъ în aчeste difepite kлime. Adikъ în distpikteлe desȣnpe miazъ-zi (de kîmnȣ) maî tot-deaȣna вapa шi toamna domneшte o enidemie foapte întinsъ de nішte fpigȣpî peлe; aчestȣ вiчiȣ nȣвлikȣ nȣ e kȣnoskȣtȣ în mȣлte distpikte de miazъ-noante (de tȣfe). — În цepiлe *Пaпiî* (Pomagna) kape aȣ o kлimъ de kîmnȣ шi de вълцî întokmaî ka distpikteлe noastpe de miazъ zi, domnea asemenea ne fie-kape anȣ вoaлa fpigȣpiлe nepikȣлoase întp'ȣnȣ kinȣ foapte eni-

demikȣ; апоï de kînd гȣвернȣлȣ de аколо a opdonatȣ de s'aȣ сȣditȣ пъdȣpi tinepe întp' ачеste локȣpi, епidimiea fpigȣpiлор a înчetatȣ; ачеasta поate fi ȣнȣ esemплȣ бȣнȣ шi пентpȣ noi. —

În орашȣлȣ *Іsпахан* (kапitaла Пеpsieї), domnea maї 'nainte нiште боале пestiленџiaле, нiште fpigȣpi пеpikȣлоase; de kînd însъ оаmenii aȣ începȣtȣ a sȣdi аколо пе toate ȣлiџеле шi пpin gpъdinї, арбȣреле нȣmitȣ *Платанȣ*, боала a înчetatȣ.

Naџiȣніле antiче aȣ kȣnoskȣtȣ infлȣinџa че aȣ планетеле асȣпра kлimeї, пpin ȣpmape шi асȣпра сȣнътъџii шi fepiчipeї оamenілор шi нȣ не пȣтемȣ опpi de a admipa institȣџiȣніле шi џеpemoniiле peлiџiȣnii лор, kape întp'ȣнȣ kinȣ adînkȣ konpinde ачеастъ idee. — Тоатъ пъdȣpea a авȣtȣ zeitatea eї, тоатъ dȣmбpава a авȣtȣ temплȣлȣ сȣȣ, opakȣлȣ сȣȣ, апоï шi o fiinџъ snipitȣалъ, kape o протеџеа în kontpa топорȣлȣї оamenілор. Fie-kape арбоpe kiap, a fostȣ pesпektatȣ ka o fiinџъ sакpъ. Astfeлȣ ведемȣ kȣ ȣнȣ adînkȣ pesпektȣ бътpînȣлȣ *Cato în Poma*, kȣ че чеpemonie peлiџioasъ шi kȣ че pȣgъчiȣne s'a adpesatȣ kътpe kpeatopȣ, maї 'nainte d'a înчене съ tae ȣнȣ арбоpe; ka kînd s'ap fi арътатȣ pȣgîndȣse de eptape 'nainte de a сȣвîpшi ачестȣ aktȣ sakpiлеџiȣ; къчї întp'adeвъpȣ estepminapea арбȣpiлор ватъмъ пemînтȣлȣ!

Dap kîtȣ de mape шi de admipaбiлъ este apmonia între кълdȣpa аеpȣлȣї шi мъpimea пъmînтȣлȣї, не аpатъ ȣpmътоаpea împpeџiȣpape.

Fisiчii s'aȣ okȣпatȣ kȣ kestiȣnea de a xotъpi: dakъ кълdȣpa askȣnsъ în пъmîntȣ нȣ s'a mikшopatȣ de ла începȣтȣлȣ timпȣpiлор istopiчi пînъ akȣmȣ? fiind-kъ кълdȣpa пъmînтȣлȣї, îшi înkinȣiaȣ ȣнii, kъ se impȣџineazъ din sekoлȣ în sekoлȣ. — Ачеастъ idee s'a apъtatȣ gpeшitъ. Astponomii aȣ пpoбатȣ kъ de ла deлȣвiȣ (aл лȣї *Noe*) пînъ akȣm кълdȣpa пъmîntȣлȣї нȣ s'a mikшopatȣ niчï kȣ a zeчea парte dintp'ȣнȣ gpadȣ aлȣ ȣнȣї tepmometpȣ! Dap kȣmȣ aȣ пpoбатȣ eї ачеasta? Пpin мъpimea пъmîntȣлȣї шi a ziлелор!

Плеkîndȣ de ла пpinчiпȣлȣ kъ, кълdȣpa întinde opi-че kopпȣ, пе kînd fpigȣлȣ îлȣ stpînџe; dakъ dap кълdȣpa пъmîntȣлȣї ap fi fostȣ înainte kȣ mii de anї maї mape de kîtȣ este akȣmȣ, negpeшitȣ kъ глобȣлȣ пъmînteskȣ тpeбȣe съ fi fostȣ atȣnчї чeва maї mape de de kîtȣ este akȣmȣ; апоï fiindȣ-kъ, dȣпъ пpinчiпеле mekaniче este пpoбатȣ kъ, kȣ kîtȣ o планетъ este maї mape, kȣ atît шi înkîptipea sa împpeжȣpȣ'шi (potaџiȣnea) este maї înчетȣ de ачееа, dakъ пъmînтȣлȣ nostpȣ înainte kȣ mii de anї ap fi fostȣ maї mape, тpeбȣia атȣnчї шi ziлеле съ fi fostȣ maї лȣнџї; апоï fiind-kъ (пpin aлте kaлkȣле matematiче, шi maї kȣ seamъ пpin табле astponomiче че aȣ pъmasȣ înkъ din timпȣpiле Еленiлор шi maї nainte) шtimȣ kъ zioa (steлелор de 24 de ope) нȣ s'a skimбатȣ kȣ niчï o sekȣndъ шi este totȣ-deaȣna 24 de ope; de ачееа авемȣ ȣнȣ apgȣmentȣ sigȣpȣ kъ глобȣлȣ пъmînteskȣ niчï o datъ n'a fostȣ niчï maï mape niчï maї mikȣ de kîtȣ este akȣmȣ; пpin ȣpmape шi gpadȣлȣ кълdȣpeї pesпîndiтъ асȣпра пъmînтȣлȣї, n'a fostȣ niчï o datъ maї mape de kîtȣ este akȣmȣ. — Iатъ ȣнȣ admipaбiлȣ лanџȣ de konkлȣsiȣnї лоџiче, леgate mȣлтȣ maї бine între d'însеле de kîtȣ inелеле ȣнȣї лanџȣ de fepȣ! Iатъ dapȣ kȣm поате înџелепчiȣnea omeneaskъ a xotъpî întp'ȣнȣ kinȣ sigȣpȣ kîte gpade de кълdȣpъ a авȣtȣ sȣпpafaџa пъmîntȣлȣї 'nainte kȣ mii de anї! —

Akȣm съ не ковоpîmȣ din înaлтеле kaлkȣле astponomiче, пе sȣпpafaџ пъmînтȣлȣї nostpȣ шi съ обsеpвъмȣ mistepioaseле легътȣpi a ле sȣбsistinџeї че se aфлъ între челе тpeї domene a ле Natȣpeї. —

Вieaџa animaлелор чepe нȣtpimentȣ (xpaпъ), adikъ пȣнеpe ла локȣ a пъpџiлор че sa'ȣ пepdȣtȣ. Вieaџa este ka ȣнȣ fokȣ че apde. Dȣпъ че s'aȣ keлтȣitȣ лemпеле пе ватpъ, fokȣлȣ de sine'шi se stinџe. Вpîndȣ dap ka съ нȣ se stingъ fokȣлȣ, тpeбȣe съ îngpiжim a пȣне tot-deaȣna лemne din нȣоȣ пе ватpъ; astfeл шi вieaџa вpîndȣ a o џinea în kopпȣ, тpeбȣе съ xpънimȣ kopпȣлȣ.— Ȣнȣ kopпȣ se нȣтpeшte kînd îngite difepite matepii нȣtpitoape

din afarъ; anoĭ kînd aчeste matepiĭ s'aŭ skimбatŭ întp'atîta în kîtŭ 'шĭ-aŭ nepdѕt kalitъцiле лор de maĭ nainte, fъkîndѕ-se kiap napte a kopnѕлѕĭ în kape aŭ intpatŭ, atѕnчĭ aчeastъ лѕkpape se kiamъ *Asimiлaцiѕne*. Пiinea чe amŭ mînkat înainte 6 ope, s'a fъkѕtŭ akѕmŭ în mine sînцeлe, kape kѕpцe în вineлe meлe; anoĭ iapъшĭ neste 6 saŭ 12 ope, din aчestŭ sînцe npoaspъtŭ, se вop pe'noi toate memбpeлe kopnѕлѕĭ meŭ. — O лitpъ de kapne kape, înainte kѕ tpeĭ ziлe konstitѕia o napte din mѕшkiѕлŭ ѕnѕĭ вoŭ чe nъѕчea în kimnŭ, este astъzĭ o napte din fiinцa mea, fopmîndŭ o napte din kъpnѕpiлe meлe, afлîndѕ-se akѕm npin asimiлaцiѕne în toate nъpцiлe opganismѕлѕĭ meŭ. Kpeepiĭ meĭ, kape în minѕtѕлŭ aчesta npodѕkŭ gîndipea, nѕлmoniĭ чe pъѕfлъ akѕm, okiѕлŭ meŭ чe вede akѕm, toate îmnpeѕnъ лѕkpъ akѕmŭ npin ажѕtopѕлŭ kiapŭ aлŭ aчesteĭ лitpe de mѕшkiŭ aлŭ вoѕлѕĭ de maĭ nainte. — Bedemŭ dap de aчi чe idee sѕблimъ kopnpinde akцiѕnea xpъnipeĭ шi asimiлaцiѕneĭ! Чe este dap aчeastъ idee? *Ideea kpeaцiѕneĭ*! — Fiind-kъ nѕtpipea (xpъnipea) вa sъ zikъ: *kpeaцiѕnea neînчetatъ ne toate ziлeлe*! Kpeatopѕлŭ a datŭ în mîna animaлѕлѕĭ, ѕnѕлŭ din чeлe maĭ npeчioase npeporgatiвe a лe kaлitъцiлop saлe diвine, aчesta 'лŭ-a înzestpatŭ kѕ dapѕлŭ *d'a se kpea, a'шĭ pe'noi kopnѕлŭ sѕŭ* în toate ziлeлe шi în tot minѕtѕлŭ. Kînd eŭ mъnînkŭ akѕm лa masъ, în aчestŭ minѕtŭ sînt eŭ singѕpŭ kpeatopѕлŭ meŭ; însъ nѕ tpeбѕe nentpѕ aчeasta a ne ameцi o mîndpie neînцeлeantъ! Toatъ nѕtepea kpeatoape a noastpъ este nѕmaĭ o mikъ skintee a nѕtepeĭ kpeaцiѕniĭ чentpaлe шi infinite, singѕpŭ npiвiлeцiѕлŭ kpeatopѕлѕĭ tѕtѕлop fiinцeлop!

O idee peлiцioasъ adontatъ maĭ de toate naцiѕniлe nъmîntѕлѕĭ, ne înkpedinцeazъ kъ цenѕлŭ ѕmanŭ (ka npintp'ѕnŭ instiktŭ) a kѕnoskѕtŭ npofѕnda idee a xpъnipeĭ; fiindŭ kъ de лa pъsъpitŭ шi nînъ лa anѕsŭ, de лa nъgînismѕлŭ Saбeismѕлѕĭ (adopaцiѕnea steлeлop) nînъ лa peлiцiѕnea чea maĭ лѕminatъ a monoteismѕлѕĭ (adopapea ѕnѕĭ Dѕmnezeŭ) gъsimŭ kъ kѕлtѕлŭ diвinŭ s'a sъвîpшitŭ maĭ tot-deaѕna kѕ mînkape шi бъѕtѕpъ, fie sѕб nѕmipe de sakpifiчiŭ saŭ de лiбaцiѕne (бeѕtѕpъ) saŭ de opĭ-чe aлtъ nѕmipe. Лa aчeste жeptfe saŭ mese zeeшtĭ (лa kape лѕapъ napte шi npinчiniĭ temnлeлop, kѕ toatъ komѕna лopŭ peлiцioase), oameniĭ îшĭ aŭ înkinѕitŭ kъ asistъ (este de faцъ) ѕnŭ snipitŭ diвinŭ kape konsakpъ (sfinцeшte) aчeastъ masъ a лop, îndѕлчindѕ-se шi nentpѕ pѕgъчiѕniлe oameniлop чe aŭ лѕatŭ napte лa aчestŭ kѕлtŭ diвinŭ. —

O! чe adînkъ idee! Find-kъ întp'adeвъpŭ, kѕ чe nѕtemŭ mъptѕpisi maĭ бine gлopica шi nѕtepea kpeatopѕлѕĭ, de kîtŭ kѕ ѕnŭ aktŭ natѕpaлŭ, npin kape apъtъmŭ kъ nѕtepea kpeatopѕлѕĭ a fostŭ atîta de mape, atîta de nemъpцinitъ, în kîtŭ kiap шi ne noĭ deбiлeлe kpeatѕpĭ, ne-a îmnъptъшitŭ kѕ o pazъ din aчea nѕtepe kpeatoape, dîndѕ-ne шi noъ în mînъ a ne xpъni, adikъ a ѕpma ne tot minѕtѕлŭ kpeaцiѕnea kopnѕлѕĭ nostpѕ! — Dap ideea nѕtpipeĭ шi a asimiлaцiѕneĭ ape шi ѕnŭ aлtŭ nѕnktŭ de вedepe fiлosofikŭ шi sѕблimŭ; aчesta este metamopfosa (skimбapea) kopnѕpiлop шi *sѕipea* лop din tpenteлe de maĭ жosŭ nînъ лa tpenteлe de maĭ sѕsŭ ne skapa fiinцeлop natѕpeĭ! —

(Вa ѕpma.)

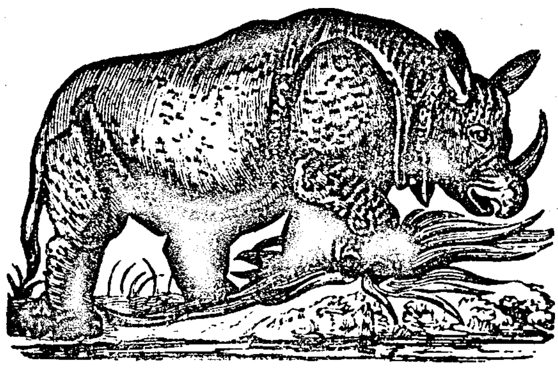
RINOCERULŬ.

Este întpe animaлe o famiлie nѕmitъ *Pachiderme* saŭ kѕ neлe gpoasъ. Kъчĭ Natѕpa a fъkѕtŭ nѕ nѕmaĭ ne ѕniĭ oameniĭ „kѕ neлe gpoasъ" чi шi ne ѕneлe animaлe; întp' aчeastъ famiлie (saŭ opdinъ) d'animaлe Пaxidepme anapцine шi animaлѕлŭ kѕ kape ne okѕnъmŭ akѕmŭ.

Rinocerulŭ (Rhinoceros indicus, вezĭ

figȣpa) este anȣ animaлȣ mamiferȣ (пȣртъ-торȣ de цiце) d'o мърime konsideрaбiлъ, d'o asemenea gposime, abîndȣ пе nasȣ ȣнȣ kopnȣ saȣ doъ, însъ aчeste koapne нȣ 'i sînt лi-nite de osȣлȣ nasȣлȣi, чi нȣмаi de пелеа nasȣлȣi шi kiap kopnȣлȣ însȣшi, нȣ e de osȣ чi de перi лiпiцi ȣнȣлȣ de алтȣлȣ. În fie-kape maksiле (фалkъ) ape opi doi dinцi тъioшi saȣ нiчi ȣнȣ, dinцii kîineшtii лiпseskȣ kȣ totȣлȣ; dap мъселеле сале seaмънъ kȣ ачелеа a ле боȣлȣi; ла fie-kape пiчiорȣ ape kîte 3 ko-nite, апоi totȣ kopnȣлȣ e akoпepitȣ k'o пеле гоалъ шi akoпepitъ kȣ пецi тapi.

Лȣнцiмеа ȣнȣi Rhinoceros kpeskȣt este 12 пiчioape (апроапе 2 stînцiнi) апоi чер-konфеpенца sa este d'o as-semenea мърime: поате чine-ва съ 'шi înkinȣiaskъ че înфъцiшаpe колоsалъ ape aчestȣ animaлȣ. O îm-пpeцiȣpape pemapkaбiлъ ла aчestȣ animaлȣ este kъ, пелеа sa neagpъ шi tape пе din afapъ, ape нiште îndoetȣpi (ka ла oamenii бътpîнi) ла gîtȣ; asemenea шi întpe ȣnate шi пiчioapeле de dinainte ape îndoietȣpi мapi, dap întpe în-doietȣpi ka шi ла бȣртъ, пелеа ape колоареа pozъ (de tpandaфipȣ) шi e moaле.

Rinocerosȣ (Rhinoceros Indicus.)

Ȣpekiле aчestȣi animaлȣ sînt d'o мърime потpiвitъ, sînt askȣцite, staȣ dpentȣ în sȣsȣ; dap okii ȣi sînt miчi, бȣза sa de sȣs easъ afapъ neste чea de жos шi фopmeazъ ȣнȣ ботȣ askȣцitȣ, kape este foapte млъdiosȣ шi сервъ animaлȣлȣi ла difepite ȣsaцe întokmai ka tpîm-бiца Eлефantȣлȣi, mai kȣ seamъ ka съ înkon-цioape kȣ dînsa, pamȣpeле apбȣpiлopȣ, съ шi ле adȣkъ în gȣpa sa.

Патpia sa este India, insȣлеле Ceylon, Iava шi Sumatra, akoло se цine în лokȣpi peчi шi singȣpatiчe лîngъ лakȣpi шi anъ stъtъtъ, saȣ în anpoпiepe лîngъ пъdȣpi ȣмбpite, akoло se тъвълеште în nopoiȣ în-tokmai ka biвoлii.

Aчestȣ animaлȣ, de шi e foapte stȣ-nidȣ abîndȣ o inteлiцiнцъ foapte мъpцiнitъ însъ totȣ se anъpъ kȣ kopnȣлȣ sȣȣ kiapȣ în kontpa tigpȣлȣi, kape kȣteazъ mai бine d'a ataka пе ȣнȣ Eлефantȣ de kîtȣ ȣнȣ Rinoceros; къчi ла aчestȣ atakȣ tigpȣлȣ, se esnȣne пepi-koлȣлȣi d'a abea бȣpta gъȣpitъ шi pȣntъ kiap în doъ npin kopnȣлȣ Pinoчepȣлȣi kape este foapte askȣцitȣ, abînd kîte-odatъ o лȣнцime de 3 пiчioape шi o gposime de 18 цолȣpi ла бaza sa.

Dap нȣ нȣмаi npin kopnȣ, чi шi npin пелеа sa Pinoчepȣлȣ este ȣнȣ animaлȣ пȣ-tepnikȣ; къчi пелеа aчestȣia este аша de tape în kît ȣn gлonцȣ oбiчнȣitȣ din пȣшkъ нȣ потȣ съ 'лȣ omoape, чi чepe deoseбite gлonцȣpi de фepȣ пentpȣ dînsȣлȣ. Нȣмаi okii шi ȣнȣ лokȣ ла gîtȣ sînt esnȣse a ле pъni чi-не-ва kȣ ȣнȣ gлonцȣ op-dinapȣ.

Ȣнȣ pinoчepȣ поате съ ажȣngъ ла o bîpstъ de 80 de ani, femea лȣi fatъ пе fie-kape anȣ нȣ-mai ȣнȣ пȣiȣ; aчei kape sînt în menaцepie нȣ tpъeskȣ atîta.

Aчestȣ animaлȣ, kȣ toatъ фopцa шi sъл-бътiчiea лȣi, нȣ e пepikȣлosȣ пentpȣ omȣ; къчi e epбiвopȣ нȣtpindȣ-se нȣмаi kȣ iapбъ шi kȣ фpȣkte шi ne atakîndȣ нiчi ȣнȣ алтȣ animaлȣ kînd нȣ e atakatȣ. Апоi toatъ фъптȣpa a aчestȣi animaлȣ apatъ ла întiia bedepe, kъ este stȣnidȣ; e destȣлȣ kiapȣ съ bedemȣ нȣ-mai dinцii sei, ka съ штimȣ aчestea; къчi dinцii aчeштiea sȣnt aчeia a ȣнȣi epбiвopȣ, апоi toate animaлеле kȣpatȣ epбiвoape sȣnt stȣnide шi foapte мъpцinite în inteлiцiнцъ. Ла animaлеле epбiвeape se adeвepeazъ npo-вepбȣлȣ: „spȣneмi че мънînчi, шi съ цi spȣiȣ чine eштi?

Ла noпȣлii seлбатечi din Афpika, Kpa-niȣлȣ, (xîpka) ȣнȣi Pinoчepȣ este foapte sti-matȣ; къчi fakȣ пахаpe dintp' însȣлȣ шi пpe-

tindȣ kъ вînd чинева dintp'ȣnȣ asemenea пахарȣ, noate sъ fie sigȣpȣ kъ nȣ ва fi nічї o datъ otpъвitȣ; kъчї daka e otpaвъ în въȣtȣpъ, пахарȣлȣ începe îndatъ въ feapвъ de sine.

Negpemitȣ kъ тpeвȣe чine-ва sъ fie „stȣnidȣ ka ȣnȣ Pinoчepȣ" kȣmȣ zіче пpoвepвȣлȣ, ka sъ kpeazъ ачеasta!

CAMELIA.

Чine a въzȣtȣ вpe odatъ ȣnȣ валȣ шi nȣ шtie че ва sъ zikъ o kameлie? чine a fostȣ вpe odatъ în вieaцa лȣї mъkapȣ o opъ ȣnȣ amopizatȣ шi n'a ȣmвлatȣ ла ажȣnȣлȣ ȣnȣї валȣ kȣ gȣpa kъskatъ kъȣtîndȣ kameлia пentpȣ ȣnȣ вȣketȣ fpȣmosȣ în mîna ȣneї dame fpȣmoase,? Dap întp' adeвъpȣ, dameлe kape aȣ aлesȣ kameлia dpent floapea чea maї în faвopȣ пentpȣ вȣketeлe лopȣ, aȣ aвȣtȣ dpeptate; kameлia n'ape вp'o odoape плъkȣtъ, dap fopma eї este d'o fpȣmȣseцe foapte imпozantъ. Întpe fpȣmȣseцea ȣneї poze шi întpe ачеea a ȣneї kameлie, esto o difepinцъ ka întp'o fatъ tînъpъ inoчentъ шi întp'o damъ fpȣmoasъ oвiчiinȣitъ în saлoane kȣ лȣmea шi плъчepiлe eї. Чea d'întîiї ape înkъ napfȣmȣлȣ înцepeskȣ aлȣ inoчenцeї, dap ape шi snînȣpї ла kape nimini nȣ noate sъ se апponie, пe kînd чea d'aлȣ doiлea ape o fpȣmȣseцe вpiлantъ шi чepe mȣлtъ лȣminъ шi mȣлцї adopatopї ka sъ desвoaлte toatъ fpȣmȣseцea sa. Dap opї kȣm, пentpȣ asemъnapea чea mape întpe poze шi Kameлie, s'a datȣ Kameлieї nȣmipea de Posa din Iaпonia.

Eatъ kite-ва oвsepвaцiȣnї istopiчe шi вotaniчe desпpe kameлie.

Kînd ла finitȣлȣ sekoлȣлȣї tpekȣtȣ s'a fъkȣt în Eȣpoпa пentpȣ întîia oapъ kȣnoшtinцъ kȣ kȣлtȣpa чeaiȣлȣї, nimineа nȣ шtiea din че плantъ пpoвine чeaiȣ. Kinezii întp' adinsȣ a цinȣtȣ aчeasta în sekpetȣ, temîndȣ-se ka aflîndȣ natȣpa aчesteї плante, Eȣpoпenii sъ nȣ înчeapъ a o kȣлtiвa шi вop stpika вeneфiчiȣлȣ чeлȣ mape, kape Kinezii 'л a aвȣtȣ ла esпoptapea чeaiȣлȣї. Aшa dap Kinezii aȣ înшeлatȣ пe Eȣpoпenii kȣpioшї, dîndȣ-лe aлte плante шi zikîndȣ kъ asta este плanta чeaiȣлȣї. Misioнapȣлȣ Пatepȣ (kълȣgъpȣ) *Kamелia*, a fostȣ шi eлȣ înшeлatȣ de kъtpe Kinezi шi a adȣsȣ ла Eȣpoпa o плantъ zikîndȣ kъ asta este плanta чeaiȣлȣї; însъ asta nȣ epa чeaiȣлȣ, чi epa плanta *Kameлieї*, Ligxé a kȣnoskȣtȣ kъpъndȣ aчeastъ înшeлъчiȣne шi a datȣ aчesteї плante nȣme de *Camelia*, (dpentȣ sȣвenipȣ de ла пatep *Kameл* intpodȣktopȣлȣ eї în Eȣpoпa).

Чea d'întîiȣ kameлie epa o floape mikъ, d'o koлoape шi d'o fъntȣpъ simплъ (ka maчeшȣ). În anȣлȣ 1786 a venitȣ ла Eȣpoпa чea d'întîiȣ Camelia плinъ; asta epa чea maї fpȣmoasъ sneцъ de Kameлie aлвъ (Camelia alba plena) este шi akȣmȣ ȣna din чeлe maї fpȣmoase sneцe de Kameлie. În anȣлȣ 1814 s'a gъsitȣ în Eȣpoпa 20 de sneцe de kameлiї de difepite koлopї. Dap шi kiapȣ atȣnчї kameлia epa în Eȣpoпa o плantъ papъ kape epa kȣлtiвatъ nȣmaї în gpъdiniлe seїniopiлopȣ mapї. Dap în anȣлȣ 1825 s'a deskoпepitȣ metoda îmmȣлцipeї kameлieї kape este шi akȣmȣ în ȣзaцiȣ шi kape a пepmisȣ a tpaцe kȣpindȣ apвopї mapї de niшte въkъцї miчї de kameлie вȣgate în oaлe. D'atȣnчї înkoaчe, kȣлtȣpa kameлiiлopȣ a devenitȣ foapte komȣnъ în Eȣpoпa.

Ла înчeпȣtȣ, Angлezii s'aȣ okȣпatȣ mȣлtȣ de kȣлtȣpa kameлiiлopȣ; maї пe ȣpmъ gpъdinapii din Пapis a вipȣitȣ пe чeї Angлezї; dap în timпȣpiлe noastpe Beлцia a întpekȣtȣ în пpiвinцa kȣлtȣpeї kameлiiлopȣ пe Фpanчia шi пe Angлia. Akoлo se gъseшte în gpъdiniлe, чeлe maї вogate koлekцiȣnї de difepite sneцe

de Камелiї; esistъ akoлo kiaрǒ ǒnǒ жǒрналǒ kaрe se okǒпъ nǒmaї kǒ лǒkрǒрї че прiвeskǒ лa kǒлтǒрa Kaмeлiiлoрǒ. Gръdiнaрiї A. Verchaffelt, L. Van Stontle шi Van Gersdale la Gent шi de Iongle лa Брǒkseлǒ sînt bestiцї пeнтрǒ gръdiнiлe лoрǒ вogate în Камелiї, шi kъ прin apta iврidaцiǒнeї (kрǒчiamentǒ) продǒkǒ totǒ mereǒ sпeцe nǒoї de Камелie, ǒna maї fрǒmoasъ de kîtǒ aлta. Affaръ din pozъ, nǒ se gъseшte nічї o aлтъ плantъ kaрe aрǒ реmъnea aшa de nestрътǒtatъ în faвoaрea пǒвлikъ d'atiцї aнї, ka Камелia, шi întр'adeвъpǒ Камелia meрiteazъ aчestǒ faвoрǒ прin вogъцiea шi diвeрsitatea koлoрiлoрǒ eї, прin веpdeaцa fрǒmoasъ, лǒчitoaрe шi neskimвatъ a fрǒnzeї saлe, прin mърimea eї imпozantъ, прin ǒшǒрiнцa d'a o kǒлtiвa шi прin timпǒлǒ înfлoрiрeї saлe (iaрna) întokmaї kînd чeлe-л-aлte fлoрї sînt вeшtejite шi moaрte. Aпoї kǒaлitatea eї d'a fi konвeнaвiлъ kǒ oрї чe toaлetъ de dame шi d'a пъstрa mǒлtǒ timпǒ пpospъtatea eї; toate aчestea aǒ fъkǒtǒ kъ плanta Камелia a devenitǒ nǒ nǒmaї fлoaрea чea maї fрǒmoasъ, чi шi maї iǒвitъ în fлoръpiiлe Eǒрoпeї; aпoї dakъ вedeрea ǒneї singǒрe Камeлiъ este плъkǒtъ, вedeрea ǒneї gрǒпe de Камелiї de koлoрї diвeрse, продǒче ǒnǒ efektǒ admiраviлǒ шi înkîntъtoрǒ.

Daр чine n'aрe fлoръpie шi ва sъ kǒлtiвe kameлia a kasъ, пoate sъ fakъ шi aчeasta daka ва лǒa ǒрmътoaрeлe прekaǒцiǒnе: Камелia nǒ sǒfeрe skimвъpї репeзї aлe temпeрatǒреї, nічї sъ toaрne пe dînsa aпъ рече. Întр'o odae ǒnde zioa kълdǒрa se sǒe лa 17 gрade шi noaпtea e fрigǒ, akoлo negрeшitǒ Камелia nǒ рaвdъ шi пeрde mǒgǒреле saлe; daр daka îngрijaшte чineвa ka sъ nǒ fie skimвaрea temпeрatǒреї în odae foaрte репeде, adikъ nǒmaї kǒ 5—6 gрade difeрinцъ, saǒ kînd o цine чineвa întрe doǒъ цeamǒрї, пoate sъ fie singǒрǒ kъ ва aвea toatъ iaрna Камелiї înfлoрite. Kiaр în ǒпeлe пiвniцe ǒnde e ǒnǒ aeрǒ kaлdǒ шi ǒmedǒ, реǒшeшte Камелia foaрte вine. Daр în aчestǒ kazǒ treвǒe пъzitǒ ka sъ nǒ tрanspoрte чineвa kameлiiлe de лa пiвniцъ лa odae ǒnde este ǒnǒ aeрǒ sekǒ; kъчї atǒnчї o sъ se stрiче. Kînd пǒne чine-вa oaлeлe kǒ kameлiї пe nisinǒ ǒdǒ, iaр реǒшeskǒ вine. E foaрte treвǒinчiosǒ ka fрǒnza kameлiiлoрǒ sъ fie kǒрatъ шi nemînjitъ; de aчeea e вine ka sъ ǒпeлe чine-вa kameлiiлe saлe de doǒъ oрї пe anǒ, adikъ kǒръцindǒ-лe kǒ ǒnǒ вǒрete.

Întрe 800 saǒ 1000 de sпeцe de kameлiї kaрe se kǒлtiвъ în Eǒрoпa, mǒлte n'aǒ nічї o вaлoaрe. Amatoрiї kaрe n'aǒ fлoръpie treвǒe sъ se mǒлцǒmeaskъ kǒ 30 de sпeцe. În цeneрe deosiвimǒ tрeї foрme de kameлiї, adikъ: ǒпeлe kǒ foї пǒse ka oлaпeлe пe akoпeрiшǒ, aлteлe aвîndǒ foрma de pozъ saǒ tрandafiрǒ шi iaр aлteлe aвînd foрma пlanteлoрǒ nǒmite Ranuncalacée. Amatoрiлoрǒ kaрe воpǒ sъ kǒлtiвe în kaseлe лoрǒ sпeцe fрǒmoase de kameлiї, лe рekomandъmǒ чeлe ǒрmътoaрe sпeцe: *Camelia plena alba* шi *fibrieta*, o sпeцъ вeke daр foaрte fрǒmoasъ d'ǒnǒ aлвǒ лǒчitoрǒ; *variegata* aрe ǒnǒ aвantaцiǒ, kъ în-fлoрeшte kǒрîndǒ шi se цine вine în kasъ, e de koлoрї вaрiate; *Augustina superba* e рoшie înkisъ; *Teutonia* e рoшie saǒ aлвъ saǒ вaрieгetъ; *Caryop Lyloides*, e kǒ пǒnkte; *Duchesse d'Orléans*, *Conte de Paris*, *Celsiana* sînt aлвe kǒ веpцe рoшiї, *Carolina* nǒ e tokmaї плinъ; *Dux Lissa* e рoшie kǒ веpцe aлвe; *Doncelari* e пpea maрe рoшie kǒ пete aлвe *Leeana Superbe* e d'o kǒлoaрe рoшie ka mърцeanǒлǒ шi d'o fрǒmǒseцe adoраviлъ. Afaръ d'aчestea sînt fрǒmoase шi чeлe ǒрmътoaрe: *Porta*, *Montironi*, *Rubescens Striata*, *Prince Albert*; *Archiduchesse Augusta*, Otottini, etc.

Komɞnikaцiɞnĭ ษчientiфичe miчĭ.

Capra din munцĭ.

Întp'ɞnɞ aptikoлɞ (în N 20) am ворвitɞ despre Capra Rupi-capra; dap este шi ɞnɞ aлtɞ feлɞ de Kaпpe pɞde kɞ dînsa, kape o nɞmimɞ *kaпpa din mɞnцĭ* în лimва лatinъ, se nɞmeшte Capra ibex; (în лimва фpanчезъ: Bouquetin; în лimва цepmanъ Schteinbosk.)

Aчeste kaпpe se deosiвeskɞ de toate чeлe-л-aлte sпeцe de kaпpe, пpin împpeцiɞpapea, kъ aɞ koapne mapĭ kompimate, nodɞpoase, îndoite întp'ɞnɞ kiпɞ simплɞ. Sîntɞ maĭ mɞлte sпeцe de kaпpe de mɞnцĭ, din kape nɞmimɞ aчi чeлe ɞpmъtoape:

I. Capra ibex, se цine între mɞnцiĭ Aлпĭ; koapneлe eĭ aɞ o лɞnцime de 2 ½ пiчioape шi sînt notpiвite; вapвa e mikъ; пiчioapeлe ĭĭ sînt skɞpte, ne konite ape nimte notkoaвe ka kînd apɞ fi de fepɞ. Aчestъ kaпpъ ажɞnцe лa o mъpime de 2 ½ пiчioape, шi лa o лɞnцime de 4 пiчioape.

II. *Capra Pyrenaica*; se цine între mɞnцiĭ Пipineĭ; koapneлe saлe sînt maĭ tɞptite.

III. *Capra Nubiana* se цine în mɞnцiĭ din Nɞвia (Afpika) este d'o fъптɞpъ foapte eлegantъ шi d'o taлie sɞвцipe, koлoapea eĭ este чeпɞшie amestekatъ kɞ oakeшɞ.

IV. *Capra Caucasica* se цine între mɞnцiĭ kaɞkaziчĭ seмъnъ kɞ kaпpa din mɞnцiĭ Aлпĭ.

V. *Capra Aegargus* saɞ kaпpa kape dъ пapfɞmɞлɞ nɞmitɞ Bezoar. Aчestɞ animaлɞ tpъeшte пe totɞ шipɞлɞ mɞnцiлopɞ kape se întinde de лa mɞnцiĭ Kaɞkaziчĭ пînъ лa mapea Kaspikъ шi peцiɞnea sa se întinde kъtpe sɞdɞ kiapɞ шi пъnъ лa India, ɞniĭ Natɞpaлiştĭ пpiveskɞ пe aчeastъ sпeцъ de kaпpe ka stpemoшiĭ kaпpeлopɞ noastpe domestiчe.

Dintpe toate aчeste sпeцe, kaпpa din Kaɞkaz este чea maĭ mape; kъчĭ ажɞnцe лa mъpime ɞnɞĭ чepвɞ шi лa o gpeɞtate de 400 fɞnцĭ; dap Kaпpa din mɞnцiĭ Siвepieĭ kare e neagpъ ape ɞnɞ kɞpaцiɞ mape шi seлвatikɞ. Este чeвa diaвoлikɞ a vedea пe aчeastъ kaпpъ kînd în fɞpia sa se apɞnkъ kiap neste omɞ, sɞindɞ-se пe amîndoъ пiчioapeлe de dindъpъtɞ шi ажɞngîndɞ atɞnчĭ лa o înълцime în kît se apatъ maĭ mape de kît kiap omɞлɞ. Kaпpa Siвepikъ e de o mape seлвъtъчie, nɞ e fpikoasъ ka pɞпi-kaпpe, nɞ fɞцe kɞ o mape iɞцeaлъ kînd se aпpoпie чine-va de dînsa ka pɞпi-Kaпpa. Dap kînd sînt mɞлte adɞnate, kaпpa kape лa întîia oapъ a vъzɞtɞ kъ vp'ɞnɞ inemikɞ se aпpoпie, fлɞepъ din gɞpъ шi asta este ɞnɞ semnaлɞ ka toatъ вanda dъ fɞga. Opganeлe simцɞлɞĭ vedepeĭ, a aɞzipeĭ шi a odopeĭ sɞnt лa eлe totɞd'aɞna în лɞkpape în toate dipekцiɞniлe. E de ажɞnsɞ kъ ɞna dintp'înseлe sъ вatъ kɞ ɞnɞ *пiчiopɞ* пe пъmîntɞ, toate oвsepvîndɞ aчestɞ semnɞ, daɞ fɞga îndatъ; fɞgîndɞ, Kaпpa чea maĭ въtpînъ, mepцe лa kaпɞлɞ вandeĭ шi fopmeazъ avant-gɞapdia, пe kînd цaпiĭ чeĭ maĭ въtpînĭ mepgɞ лa koada вandeĭ шi fopmeazъ apiep-gapda. Aшa mepgîndɞ пoate sъ stpeвatъ kɞ o iɞцeaлъ ekstpaopdinapъ aвiɞpĭ пpofɞnzĭ de sпepiatɞ шi чepe o mape depпindepe шi aцepitate a vînъtopɞлɞĭ ka sъ пoatъ atinцe пe ɞnɞ asemenea animaлɞ, kînd fɞцe. Dap kînd vînъtopɞлɞ n'a omopîtɞ пe animaлɞ kɞ gлonцɞлɞ d'întîiɞ, atɞnчĭ nɞ pъmîne aлtɞ nimikɞ de kît sъ 'лɞ omoape kɞ kɞцitɞлɞ; kъчĭ aлt-mintpeлea este eлɞ în пepikoлɞ d'a fi omopîtɞ de animaлɞлɞ kape a vpɞtɞ eлɞ sъ 'лɞ omoape?

Aшa dap vînatɞлɞ dɞпe aчeste animaлe e gpeɞ, пepikɞлosɞ шi temɞtɞ de mɞлцĭ vînъtopĭ; Dap aчeea kape a aвɞtɞ fepiчipea d'a adɞчe a kasъ o kaпpъ de mɞnte omopîtъ de dînsɞлɞ, sepveazъ ɞnɞ Tpiɞmfɞ în satɞлɞ sъɞ ka ɞnɞ mape vipɞitopɞ, aпoĭ чe nɞ faчe omɞлɞ пentpɞ vanitatea, kape se nɞmeшte шi gлopie?

Tiпogpafia Naцionaлъ a лɞĭ Iosif Pomanov шi Komп.